

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	7
1.1. Генеза наукової думки у становленні теоретичних засад регіональної економіки	8
1.2. Категорійно-понятійний апарат регіоналізації та його еволюція у процесі розвитку продуктивних сил	15
1.3. Особливості методологічного забезпечення та реалізації сучасної політики регіонального розвитку в Україні	24
Розділ 2. ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ТА УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ	41
2.1. Сутність, мета та інституціональні засади державної регіональної політики.....	42
2.2. Основні напрями та завдання державної регіональної економічної політики	56
2.3. Механізм та управління процесами реалізації державної регіональної економічної політики.....	71
Розділ 3. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕФОРМАТУВАННЯ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ	93
3.1. Регіональний маркетинг та конкурентоспроможність як форма адаптації регіональної економіки до глобалізаційних викликів	95
3.2. Регіональні ринки та особливості їх функціонування в сучасних умовах	105
3.3. Стратегія регіонального розвитку, порядок її розробки, реалізації та моніторингу в умовах децентралізації владних повноважень	119
Розділ 4. РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	140
4.1. Природноресурсний потенціал	142
4.2. Людський потенціал.....	152
4.3. Виробничий і науково-технічний потенціал.....	163
Розділ 5. ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ ТА ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ	185
5.1. Територіальний поділ праці, його суть та зв'язок з формуванням економічних районів.....	187
5.2. Економічний район, його сутність та критерії його формування з урахуванням спеціалізації та комплексного розвитку	203
5.3. Роль макрорегіонів у територіальній організації господарських систем.....	215
Розділ 6. РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ	238
6.1. Структурна трансформація регіональних господарських систем	240
6.2. Особливості модернізаційних процесів у територіальних виробничих комплексах.....	243
6.2.1. Паливно-енергетичний комплекс	243
6.2.2. Металургійний комплекс	249
6.2.3. Машинобудівний комплекс (МБК).....	255
6.2.4. Хімічний комплекс	260
6.2.5. Лісопромисловий комплекс.....	262
6.2.6. Комплекс споживчого ринку (КСР).....	264
6.2.7. Транспортно-дорожній комплекс	269
6.2.8. Будівельний комплекс України.....	275

Розділ 7. РЕГУЛЮВАННЯ МІЖГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТА ФОРМУВАННЯ НОВІТНІХ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ФОРМ ОПТИМІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ.....	289
7.1. Міжрегіональні зв'язки, їхня сутність та форми прояву	291
7.2. Спеціальні (вільні) економічні зони та їхній вплив на просторовий розвиток продуктивних сил.....	300
7.3. Технопарки, технополіси, кластерні формування, індустріальні парки та інші новітні форми оптимізації господарських зв'язків.....	308
Розділ 8. ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	337
8.1. Сутність, значення та основні форми міжнародних економічних зв'язків	338
8.2. Сучасний стан зовнішньоекономічних зв'язків регіонів України	345
8.3. Основні напрями транскордонного співробітництва в контексті євроінтеграції	353
Розділ 9. РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ	367
9.1. Екосистеми, їхня структура та види екосистем.....	369
9.2. Екологічний моніторинг, його напрями та форми впливу на процеси сталого розвитку	378
9.3. Європейські нормативи і стандарти якості довкілля та правові засади їх застосування у практиці регіонального управління	383
Розділ 10. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ	395
10.1. Сутність інформаційних технологій та практика їх застосування у регіональному управлінні	397
10.2. Електронна комерція та її вплив на розвиток регіональної економіки.....	406
10.3. Геоінформаційні системи та перспективи їх використання в регіональному економічному просторі.....	416

ВСТУП

Стратегічний курс України на інтеграцію в Європейське Співтовариство вимагає ефективних управлінських рішень на загальнодержавному й субнаціональному рівнях, використання наявного ресурсного потенціалу для отримання конкурентних переваг.

Особливої гостроти ці процеси набувають у наш час, оскільки процеси децентралізації владних повноважень, модернізаційного поступу всіх суспільних систем гальмуються внаслідок втрати цілісності регіонального ландшафту, зумовленого анексією Криму, розв'язанню Росією військової агресії на Сході України, колосальними втратами вітчизняного економічного потенціалу, різким падінням рівня життя значної частини населення, відволіканням суспільних ресурсів та людської свідомості на активну боротьбу з агресором замість прискорення структурних реформ в економіці, адаптації соціогуманітарного простору до вимог євростандартів та раціонального природокористування і охорони довкілля.

Відповідно до вимог Закону України «Про засади державної регіональної політики» вектор дії органів державної влади переноситься у площину децентралізації владних повноважень, який вимагає принципово нових підходів до задіяння просторових особливостей модернізації продуктивних сил, таксономічних одиниць базового рівня, висувають нові вимоги до відтворювальних процесів у координатах регіональних господарських систем як секторальних імперативів національної економіки.

Задіяння потужного просторового потенціалу України дозволять прискорити структурні зрушення в економіці, змінити наше місце в інноваційному табло Євросоюзу з держави-новатора до країни з активним інноваційним поступом та прискорити процеси її входження до європейської цивілізації.

З огляду на зазначені особливості метою навчальної дисципліни «Регіональна економіка» є формування у здобувачів вищої освіти глибоких сучасних знань щодо науково-методологічних засад функціонування регіональних господарських систем, гармонізації державної політики з інтересами територіальних громад та інших субнаціональних формувань у забезпеченні модернізації продуктивних сил країни через прискорення процесів сталого розвитку її регіонів.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- засвоєння здобувачами вищої освіти теорії регіонального розвитку та опанування її категорійно-понятійного апарату;
- вивчення закономірностей, принципів і факторів економічного районування та особливостей просторового розвитку економіки в умовах посилення процесів глобалізації і регіоналізації;
- формування знань щодо необхідності комплексного розвитку територіальних формувань усіх таксономічних рівнів для прискорення процесів модернізації національного господарства;
- опанування сутнісними ознаками сучасної державної регіональної політики і методологією розробки стратегій регіонального розвитку;

- надання глибоких знань щодо ресурсної бази економіки з урахування необхідності локалізації економічного простору;
- визначення сутності та критеріїв оцінки ефективності використання економічного потенціалу регіону;
- розуміння стратегії розвитку регіонів України з урахуванням необхідності раціонального природокористування та охорони довкілля;
- оцінювання пріоритетних напрямів секторальної трансформації регіональних господарських комплексів в умовах посилення інтеграційних процесів та загострення конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- дослідження особливостей функціонування регіональної економіки в умовах формування нового інформаційного середовища;
- виявлення резервів нарощування експортних можливостей на територіальному рівні та активізувати зовнішньоекономічних зв'язків.

Підручник підготовлений авторським колективом кафедри менеджменту і державної служби Національного університету «Чернігівська політехніка» за редакцією її завідувача, заслуженого економіста України, доктора економічних наук, професора, державного службовця першого рангу і першої категорії з майже 40-річним науковим і практичним досвідом у сфері регіоналістики Бутка М. П.

Окремі розділи підручника підготували:

- д-р екон. наук, проф. М. П. Бутко – креативний зміст, методологія, редакційне керівництво, вступ та розділ 1;
- д-р екон. наук, доц. О. В. Попело – розділ 2;
- канд. екон. наук О. Д. Хомик – розділ 3;
- канд. екон. наук, доц. О. М. Шевченко – розділ 4;
- д-р екон. наук, проф. Т. В. Пепа – розділ 5;
- д-р наук з держ. упр., проф. Л. Д. Оліфіренко – розділ 6;
- канд. екон. наук, доц. С. В. Повна – розділ 7;
- канд. екон. наук, доц. Г. М. Самійленко – розділ 7;
- канд. екон. наук, доц. Ф. М. Уляненко – розділ 8;
- канд. екон. наук, доц. Ю. В. Шабардіна – розділ 9;
- д-р наук з держ. упр., проф. І. М. Олійченко – розділ 10;
- канд. наук з держ. упр., доц. М. Ю. Дітковська – розділ 10;
- канд. техн. наук, доц. І. М. Бутко – розділ 10.

Автори заздалегідь завдячують за зауваження та пропозиції щодо подальшого удосконалення видання.

Авторський колектив висловлює щиро вдячність ТОВ «РАПД» і особисто директору Титенку Володимирі Андрійовичу за надання допомоги у виданні цього підручника.